

Achtergrondinformatie “Economische crises zijn van alle tijden”

Anny Hartgerink & Evelien Hoekman

Einde van het West-Romeinse Rijk

In 476 stelde het West-Romeinse Rijk al enkele decennia niets meer voor. Al een eeuw eerder trokken de Visigoten (West-Goten) het Romeinse deel van de Balkan binnen en dwongen een eigen bestuur af binnen het West-Romeinse Rijk. Door het oversteken van de Donau wezen de Visigoten andere volksstammen de weg en door hun overwinning in 378 bij Adrianopel hebben ze de zwakte van het Romeinse leger aangetoond. In 410 werd Rome geplunderd en daarmee hebben ze eigenlijk bewezen dat het gedaan was met het West-Romeinse Rijk.(1) Germaanse volksstammen waren al in 406 de Rijn overgestoken en wisten te regelen dat ze zich in het Romeinse Rijk konden vestigen als ze belasting betaalden en troepen voor het Romeinse leger zouden leveren.(2) Veel Germaanse soldaten zijn niet trouw gebleven aan het Romeinse leger en hebben zich ten slotte van het gebied meester gemaakt.

De laatste keizer van het West-Romeinse Rijk, Romulus Augustulus, was slechts veertien jaar oud toen hij tot keizer werd gekroond. Hij miste het gezag om de legers in de hand te houden. De problemen met de soldaten escaleerden in de loop van 476, toen Germaanse huursoldaten om land vroegen. Romulus Augustulus kon niet aan het verzoek voldoen. Odoacer, een Germaanse legeraanvoerder, beloofde wel land voor hen te regelen en hij werd, bij wijze van dank, op 23 augustus 476 tot ‘koning’ van het West-Romeinse Rijk gekroond.(3)

Economische crisis in de Weimar-republiek (1923)

Verdrag van Versailles

De Duitse Rijksdag (volkvertegenwoordiging) stond in mei 1919 voor de taak het Verdrag van Versailles te aanvaarden of te verwerpen. De geallieerde vredesvoorstellen leidden tot heftige discussies en de rijksdagleden kwamen met veel tegenvoorstellen, die allemaal door de geallieerden werden verworpen. Er zat niets anders op dan het verdrag te accepteren, hoe frustrerend dat ook was. De Duitsers hadden gedacht dat een soepele vredesregeling mogelijk zou zijn voor een nieuw democratisch Duitsland.

De inhoud van het verdrag werd door de Duitsers als een vernedering ervaren. De belangrijkste Franse eisen waren de teruggave van Elzas-Lotharingen en de hoge herstelbetalingen van 132 miljard mark aan de geallieerden. De Franse economie zou met een deel van dit geld weer worden opgebouwd en bovendien zou Duitsland als economische grootmacht te gronde worden gericht. De Engelsen wilden Duitsland kortwieken wat betreft de vloot en de koloniën. Van de Amerikaanse ideeën over een collectieve vredespolitiek kwam weinig terecht, omdat Frankrijk en Engeland zich niet echt inzetten voor verwezenlijking van dit ideaal. (4)

1923: bezetting van het Ruhrgebied en hyperinflatie

Toen Duitsland naar de zin van Frankrijk niet snel genoeg betaalde, ontstond de crisis in het Ruhrgebied. De Franse minister-president Pointcaré besloot tot bezetting van het Ruhrgebied en in januari 1923 marcheerden Franse en Belgische soldaten dit deel van Duitsland binnen. Het doel was om steenkool, ijzererts en machines weg te halen en het gebied politiek van Duitsland af te snijden.

De Duitse regering onder leiding van partijloze ondernemer Wilhelm Cuno riep de bevolking op tot passief verzet, wat inhield dat ambtenaren en arbeiders gingen staken en dat bevelen van de bezetter niet werden opgevolgd. Alle leveranties aan Frankrijk en België werden stilgezet, waardoor de economie zwaar werd getroffen. De regering in Berlijn liet papiergeld bijdrukken om de stakers in het Ruhrgebied te kunnen betalen. Dit bevorderde de toch al bestaande inflatie enorm.⁽⁵⁾ Deze inflatie was ook een politiek middel van de regering om aan de geallieerden te laten zien dat ze niet in staat waren om aan de herstelbetalingen te voldoen. Het waren vooral de spaarders, mensen met een vast inkomen of pensioen, en renteniers die door de hyperinflatie werden getroffen. Ook arbeiders gingen in 1923 behoorlijk in loon achteruit.

Naast hun bestaansmiddelen raakten veel Duitse burgers het vertrouwen in de democratie kwijt en het politieke extremisme aan de linker- en rechterkant groeide. De middenstand zag wel iets in een rechts-radicalen stroming als het nationaal-socialisme.

De inflatie bereikte eind zomer het hoogtepunt: een dollar kostte toen meer dan vier miljoen mark. De regering van Cuno trad in augustus 1923 af en werd vervangen door een brede coalitieregering onder leiding van Gustav Stresemann. Naast de economische ineenstorting van Duitsland, kreeg Stresemann ook nog te maken met rechts-nationalistische groepen in Beieren, die de macht in Berlijn wilden overnemen. Tegelijkertijd dreigde in andere delen van Duitsland (onder andere Saksen en Thüringen) een communistische opstand. ⁽⁶⁾

Economische problemen in Zimbabwe

De start van de economische crisis in Zimbabwe was de landhervorming in 2000. De regering van president Mugabe begon blanke boeren hun land te onteigenen en hun zwarte knechten - met kennis van de landbouw - werden verjaagd. ⁽⁷⁾ Meer dan 90% van de landbouwgrond werd in beslag genomen en verdeeld onder vrienden en politieke bondgenoten van Mugabe. Het wrange is dat de arme landloze zwarte Zimbabweanen niets kregen. De landonteigening had desastreuze gevolgen. De agrarische sector stortte volledig in, akkers verwilden en de productie stagneerde. De werkloosheid schoot omhoog tot meer dan 85 % en er kwam hongersnood. ⁽⁸⁾ Om in voedsel te voorzien werd het wild uit de reservaten gevangen. Het toerisme liep dramatisch terug als reactie op de onstabiele situatie en het verdwijnen van het wild. Hierdoor verdween ook de tweede economische peiler van Zimbabwe. Gevolg is dat de economie van Zimbabwe de afgelopen jaren aanzienlijk gekrompen is en de inflatie torenhoog is. In 2007 berekende het Internationaal Monetair Fonds dat de inflatie in Zimbabwe dat jaar 100.000% was. ⁽⁹⁾ In 2008 werd het biljet van 500 miljoen Zimbabweaanse dollars uitgegeven. Op het moment van uitgifte was dit biljet € 1,20 waard. Dit biljet had de twijfelachtige eer om het briefje met de hoogste nominale waarde ter wereld te zijn. ⁽¹⁰⁾ Ondertussen bestaat er een briefje ter waarde van 100 biljoen dollar.

Noten

- 1) L. de Blois & R.J. van der Spek, *Een kennismaking met de Oude Wereld* (Bussum 2001), 281.
- 2) H.P.H. Jansen, *Geschiedenis van de Middeleeuwen* (Utrecht 1986), 29-30.
- 3) Fik Meijer, *Keizers sterven niet in bed. Van Caesar tot Romulus Augustulus 44 v. Chr.- 476 n. Chr.* (Amsterdam 2002), 207-208.
- 4) Frits Boterman, *Moderne geschiedenis van Duitsland 1800-1990* (Amsterdam-Antwerpen 1996), 264-268.
- 5) Deze inflatie was al tijdens de Eerste Wereldoorlog ontstaan, doordat de kosten van de oorlogvoering voor het grootste deel werden betaald uit leningen die aan de bevolking waren opgelegd. Het terugbetalen van deze leningen gebeurde met papiergeld dat niet door goud was gedekt. Voor de terugkerende soldaten werd werkgelegenheid gecreëerd door op grote schaal de arbeiderslonen te verlagen. Door een groeiende inflatie kon de industrie een enorme werkloosheid omzeilen.
- 6) Frits Boterman & Willem Melching, *De Duitse Phoenix. De geschiedenis van Duitsland in de twintigste eeuw* (Amsterdam 1996), 44-56, aldaar 44-45.
- 7) BBCnews, *Mugabe is ethnic cleansing* (Londen, 2000)
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/709596.stm
- 8) NRC handelsblad, *Mugabes Zimbabwe* (Amsterdam, 27 maart 2008)
http://www.nrc.nl/nieuwsthema/zimbabwe/article1780368.ece/Mugabes_Zimbabwe
- 9) Novem/AP, *Officiële inflatie Zimbabwe boven 100.000 procent* (Amsterdam, 21 februari 2008) <http://buitenland.nieuws.nl/499813>
- 10) Afrikanieuws, *'Zimbabwe drukt biljet van 500 miljoen dollar'* (Amsterdam, 16 mei 2008)
http://www.afrikanieuws.nl/site/list_messages/18293